

Рис. 4.14

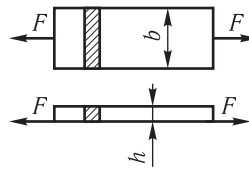

Рис. 4.15

4.29*. Дві штабки завтовшки 10 мм зварені впритул під кутом 45° . Визначити ширину штабок, якщо $F = 100$ кН, $[\sigma_e] = 100$ МПа, $[\tau_e] = 90$ МПа, $[\sigma] = 160$ МПа (рис. 4.14).

Відповідь: $b = 62,5$ мм.

4.30. Дві штабки завтовшки 10 мм зварені впритул. Визначити ширину штабок і коефіцієнт використання їх матеріалу, якщо $F = 100$ кН, $[\sigma_e] = 100$ МПа, $[\sigma] = 160$ МПа (рис. 4.15).

Відповідь: $b = 100$ мм; $0,625$.

4.5. Кручення валів круглого поперечного перерізу

4.31. Для стрижнів, зображених на рис. 4.16, побудувати епюри внутрішніх крутних моментів $M_{кр}$ та кутів повороту перерізів φ . Жорсткість під час кручення GI_p .

Відповідь: а) $M_{max} = 2T$; $\varphi_{max} = \frac{2Tl}{GI_p}$; б) $M_{max} = T$; $\varphi_{max} = \frac{Tl}{GI_p}$;

в) $M_{max} = m_k l$, $\varphi_{max} = \frac{m_k l^2}{GI_p}$.

4.32. Визначити діаметр суцільного сталевого вала круглого перерізу, який передає крутний момент $T = 16$ кН·м, якщо допустиме напруження $[\tau] = 80$ МПа, допустимий кут закручування $[\theta] = 0,6$ град/м.

Відповідь: $d = 118$ мм.

4.33. Напруження на поверхні вала $\tau_{max} = 80$ МПа. Чому дорівнюють дотичні напруження в тому самому поперечному перерізі на відстані чверті радіуса від поверхні вала?

Відповідь: $\tau = 60$ МПа.

4.34. Під час випробування на кручення сталевого циліндричного зразка виявилось, що збільшення крутного моменту на $\Delta T = 5$ Н·м зумовлює приріст кута закручування $\Delta\varphi = 0,002$ рад на довжині $0,2$ м. Визначити модуль зсуву матеріалу зразка G та коефіцієнт Пуассона μ , якщо відомий модуль пружності під час розтягання $E = 2 \cdot 10^5$ МПа та діаметр зразка $d = 16$ мм.

Відповідь: $\mu = 0,29$; $G = 7,75 \cdot 10^4$ МПа.

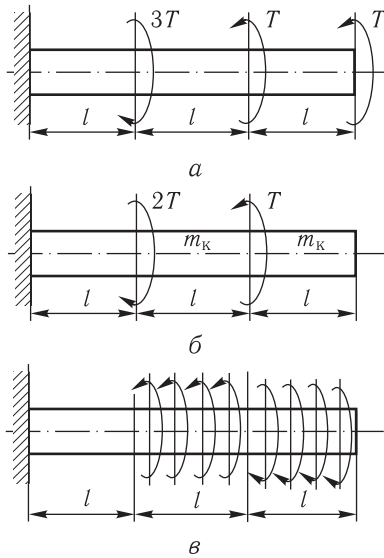

Рис. 4.16

4.35. Трубчастий вал закручується моментами T , прикладеними до його кінців. Посередені вала під кутом 45° до його осі встановлено тензометр із базою $a = 20$ мм і збільшенням $K = 1000$. Приріст показників тензометра $\Delta a = 12$ мм відповідає збільшенню крутного моменту на $\Delta T = 9$ кН·м. Визначити модуль зсуву матеріалу та приріст кута закручування вала, якщо його довжина $l = 1$ м, діаметри перерізу $D = 120$ мм і $d = 80$ мм.

Відповідь: $G = 2,75 \cdot 10^4$ МПа; $\Delta \varphi = 1^\circ 10'$.

4.36. Частота обертів трубчастого вала редуктора дорівнює $n = 500$ об/хв. За допомогою тензорезистора, наклеєного на вал під кутом 45° до його осі, виміряно відносне подовження $\varepsilon = 3,4 \cdot 10^{-4}$ матеріалу вала в цьому напрямку. Визначити потужність P , яка передається

валом, та величину кута закручування вала, якщо зовнішній діаметр вала $D = 0,08$ м, $d/D = 0,75$, довжина $l = 0,6$ м, модуль пружності $E = 2 \times 10^5$ МПа, коефіцієнт Пуассона $\mu = 0,3$.

Відповідь: $P = 188$ кВт; $\varphi = 35'$.

4.37. Визначити крутний момент, за якого розрахунок круглого суцільного вала на міцність дає той самий діаметр D , що й розрахунок на жорсткість. Знайти діаметр D , якщо допустиме дотичне напруження $[\tau] = 80$ МПа, допустимий відносний кут закручування $[\theta] = 0,5$ град/м, модуль зсуву матеріалу вала $G = 8 \cdot 10^4$ МПа.

Відповідь: $T = 185$ кН·м; $D = 228$ мм.

4.38. Сталевий вал суцільного перерізу передає потужність $P = 60$ кВт. Частота його обертання $n = 240$ об/хв. Визначити діаметр вала D з умови міцності й жорсткості, якщо $[\tau] = 40$ МПа, допустимий кут закручування $[\theta] = 1$ град/м, модуль зсуву $G = 8 \cdot 10^4$ МПа.

Відповідь: $D = 64$ мм.

4.39. Стрижень із м'якої сталі діаметром 25 мм подовжується на 0,122 мм на довжині 0,2 м за розтягу силою 60 кН. Цей самий стрижень закручується на кут $0,75^\circ$ на довжині 0,2 м у разі навантаження крутним моментом 200 Н·м. Визначити величину E , G і μ .

Відповідь: $E = 2 \cdot 10^5$ МПа; $G = 8 \cdot 10^4$ МПа; $\mu = 0,25$.

4.40. Порівняти вагу суцільних валів однакової довжини, зі сталевого та алюмінієвого сплавів, спроектованих з однаковим кутом закручування за однакових крутних моментів. Модуль пружності під час зсуву алюміні-

нієвого сплаву дорівнює $2,7 \cdot 10^4$ МПа, його питома вага $\gamma = 26$ кН/м³. Модуль пружності під час зсуву сталі дорівнює $8 \cdot 10^4$ МПа, її питома вага $\gamma = 78$ кН/м³.

Відповідь: сталевий вал на 75 % важчий, ніж алюмінієвий.

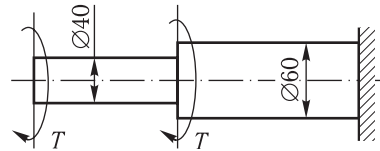

Рис. 4.17

4.41. До стрижня круглого поперечного перерізу, жорстко закріпленого правим кінцем, прикладені два однакові крутні моменти T (рис. 4.17). Діаметр лівої ділянки стрижня 40 мм, правої — 60 мм. Найбільше дотичне напруження в стрижні на правій ділянці 80 МПа. Чому дорівнює найбільше дотичне напруження на лівій ділянці стрижня?

Відповідь: $\tau_{\max} = 135$ МПа.

4.42. Трубчастий сталевий вал із зовнішнім діаметром $D = 75$ мм і внутрішнім $d = 50$ мм має довжину 1 м. Він закручується на 1° парою сил з моментом 35 Н·м. Чому дорівнюють найбільші дотичні напруження у валу? Визначити модуль пружності під час зсуву.

Відповідь: $\tau_{\max} = 52,7$ МПа; $G = 8,05 \cdot 10^4$ МПа.

4.43. Визначити діаметри трубчастого сталевого вала, що передає потужність 7000 кВт за 100 об/хв, якщо найбільше дотичне напруження у валу 60 МПа, внутрішній діаметр становить 0,6 зовнішнього.

Відповідь: $D = 405$ мм; $d = 243$ мм.

4.44. Під час визначення потужності турбіни було виміряно кут закручування сталевого вала, що вона обертає, який на довжині 6 м дорівнює $1,2^\circ$. Зовнішній і внутрішній діаметри вала дорівнюють відповідно 250 і 170 мм. Швидкість обертання вала 250 об/хв. Визначити потужність, що передається валом, та максимальні дотичні напруження, які виникають у ньому.

Відповідь: $P = 2160$ кВт; $\tau_{\max} = 34,9$ МПа.

4.45. Карданний вал автомобіля за двох режимів роботи передає ту саму потужність 16,9 кВт. Швидкість обертання вала в одному разі 108 об/хв, в іншому — 60 об/хв. Яким має бути зовнішній діаметр вала, якщо відношення внутрішнього діаметра до зовнішнього дорівнює 0,9, а допустиме дотичне напруження $[\tau] = 40$ МПа? Як зміняться найбільші дотичні напруження вала при переході від більшої швидкості до меншої?

Відповідь: $D = 100$ мм, збільшаться в 1,8 раза і досягнуть допустимого значення.

4.46. Суцільний вал діаметром $D = 120$ мм і завдовжки $l = 1,5$ м передає постійний крутний момент T . Визначити розміри поперечного перерізу трубчастого вала такої самої довжини, який має ту саму міцність, що й суцільний вал, а жорсткість в 1,5 раза більшу. Визначити вагу кожного вала, враховуючи, що їх виготовлено з однакового матеріалу з питомою вагою $\gamma = 78,5 \cdot 10^3$ кН/м³.

Відповідь: $D = 180$ мм; $d = 165$ мм; $m_{\text{суц}} = 133$ кг; $m_{\text{тр}} = 48,2$ кг.

4.47. Від суцільного вала до трубчастого через кулачкову муфту передається потужність $P = 10$ кВт за частоти обертання $n = 100$ об/хв. Підібрати діаметр D_0 суцільного вала і зовнішній діаметр D трубчастого за коефіцієнта $\alpha = d/D = 0,7$, беручи допустимі дотичні напруження $[\tau] = 60$ МПа.

Відповідь: $D_0 = 43,2$ мм; $D = 47,4$ мм.

4.48. Визначити відношення діаметрів двох валів, виготовлених з однакового матеріалу, що передають однакову потужність, якщо один робить $n_1 = 50$ об/хв, а другий — $n_2 = 100$ об/хв.

Відповідь: $D_1/D_2 = 1,26$.

4.49*. Трубчастий вал із співвідношенням діаметрів $\alpha = d/D = 0,6$ закручується моментами $T_1 = 0,8$ кН·м, $T_2 = 1,2$ кН·м, $T_3 = 0,4$ кН·м і моментом T_4 , який є зрівноважувальним (рис. 4.18). Визначити розміри поперечного перерізу, що задовольняють умовам міцності й жорсткості, побудувати епюри крутних моментів $M_{кр}$, відносних кутів закручування θ і абсолютних кутів закручування ϕ перерізів за довжиною вала і епюри дотичних напружень τ уздовж радіуса небезпечного перерізу. Задано: $[\tau] = 30$ МПа, $[\theta] = 0,25$ град/м, модуль зсуву $G = 8 \cdot 10^4$ МПа. Нерухомий переріз вала (лівий чи правий) вибрати довільно. Довжини ділянок вала: $a_1 = 1,2$ м; $a_2 = 0,2$ м; $a_3 = 0,6$ м.

Відповідь: $D = 68$ мм; $d = 40,8$ мм; $\phi_{\max} = 13,3'$ (нерухомий лівий кінець).

4.50*. До ступінчастого вала прикладені моменти $T_1 = 2$ кН·м, $T_2 = 10$ кН·м, $T_3 = 8$ кН·м та зрівноважувальний їхній момент T_4 (рис. 4.19). Підібрати діаметри D_1 , D_2 і D_3 ділянок вала за допустимим напруженням $[\tau] = 40$ МПа, побудувати епюри відносних кутів закручування θ та абсолютних кутів закручування ϕ перерізів вала при $a_1 = 1,0$ м, $a_2 = 1,2$ м, $a_3 = 1,2$ м, $G = 8 \cdot 10^4$ МПа, вважаючи нерухомим правий торець вала. Показати епюру дотичних напружень уздовж одного з перерізів вала.

Відповідь: $M_{кр \max} = 12$ кН·м; $D_1 = 63,5$ мм; $D_2 = 115$ мм; $D_3 = 100$ мм; $\phi_{\max} = 0,8^\circ$.

4.51. Сталевий трубчастий вал передає потужність 75 кВт під час обертання зі швидкістю 100 об/хв, товщина стінок становить 1/5 середнього діаметра перерізу. Визначити діаметр за умови, щоб кут закручування не перевищував 1° на 3 м довжини. Чому при цьому дорівнюють дотичні напруження?

Відповідь: $D = 178$ мм; $\tau_{\max} = 41,3$ МПа.

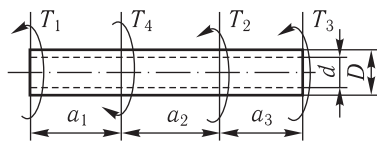

Рис. 4.18

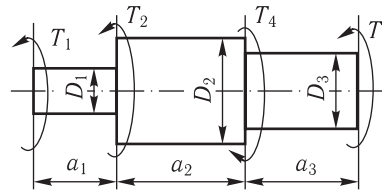

Рис. 4.19